

Bilaga 3

Avstämning av målet om en halverad öppen arbetslöshet till år 2000

Bilaga 3

Avstämning av målet om en halverad öppen arbetslöshet till år 2000

Innehållsförteckning

1	Regeringens mål för öppen arbetslöshet och sysselsättning.....	5
2	Sysselsättningspolitiken och utvecklingen på arbetsmarknaden.....	6
2.1	Sunda offentliga finanser och stabila priser.....	6
2.2	Lönebildning.....	7
2.3	Sysselsättning i näringslivet och företagande.....	7
2.4	Skola, vård och omsorg.....	9
2.5	Arbets- och kompetenslinjen.....	10
2.5.1	Utbildning och kompetensutveckling.....	10
2.5.2	Arbetsmarknadspolitik.....	12
2.5.3	Reformerad arbetslöshetsförsäkring.....	17
2.5.4	Minskade marginaleffekter.....	17
3	Sysselsättningssamarbetet inom EU.....	18
4	Regeringens förslag i budgetpropositionen för år 2001.....	19
5	Tillväxt, sysselsättning och arbetslöshet fram till 2003.....	20
5.1	Den ekonomiska utvecklingen.....	20
5.2	Arbetsmarknaden.....	21

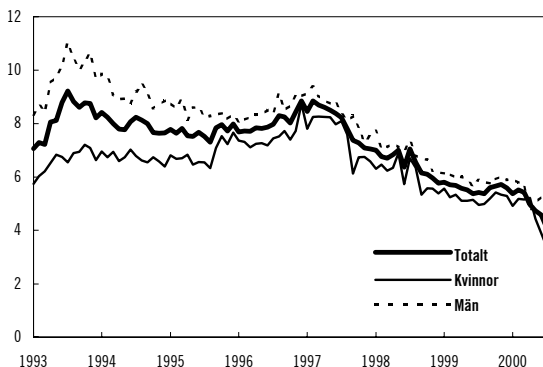
1 Regeringens mål för öppen arbetslöshet och sysselsättning

Att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten utgör regeringens främsta uppgift. I regeringsförklaringen 1996 deklarerade regeringen att Sverige år 2000 skall ha halverat den öppna arbetslösheten till 4 procent och riksdagen ställde sig i juli samma år bakom detta mål. I budgetpropositionen för 1999 tillkom ett mål för sysselsättningen. Målet innebär att andelen reguljärt sysselsatta av befolkningen mellan 20 och 64 år skall öka från 74 procent 1997 till 80 procent år 2004. Därigenom minskar också behovet av sociala ersättningar. Antalet personer, omräknat till helårsekvivalenter, vars försörjning utgörs av ersättningar för ohälsa, arbetslöshet, deltagande i arbetsmarknadsprogram och socialbidrag skall minska från drygt 1 miljon helårs-personer 1997 till 0,8 miljoner år 2004.¹

Regeringen har utfäst sig att varje halvår redovisa en avstämning i förhållande till målet om halverad öppen arbetslöshet. I det följande redovisas den åttonde avstämningen av arbetslöshetsmålet, vilken också innehåller en redogörelse för regeringens politik och för utvecklingen på arbetsmarknaden. Vidare presenteras en uppföljning av sysselsättningsmålet. Slutligen redovisas i korthet regeringens prognos för tillväxt, sysselsättning och arbetslöshet fram till år 2001 och en kalkyl för utvecklingen under de därefter följande 2 åren.

Diagram 1.1 Öppen arbetslöshet, säsongrensade månadsdata

Procent av arbetskraften

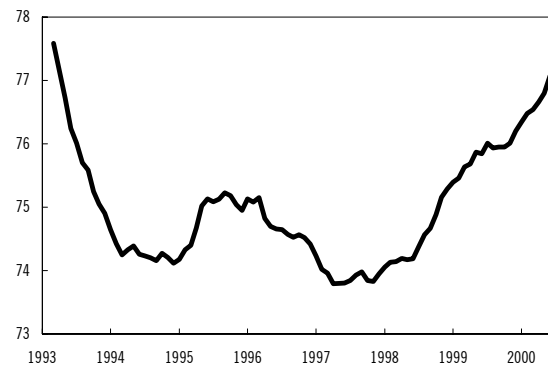
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

¹ För en detaljerad beskrivning av sysselsättningsmålet, se bilaga 4 till budgetpropositionen för 1999, prop. 1998/99:1.

De senaste åren har arbetslösheten minskat kraftigt bland både män och kvinnor. I maj i år uppgick den faktiska öppna arbetslösheten till 4,1 procent. För kvinnor var den faktiska öppna arbetslösheten nere i 3,8 procent. Den senast tillgängliga statistiken avser juli månad, en månad som alltid uppvisar en betydande säsongsmässig arbetslöshet, något som försvårar jämförelser av den faktiska arbetslösheten mellan enskilda månader. Den säsongrensade öppna arbetslösheten i juli uppgick enligt Finansdepartementets beräkningar till 4,1 procent², vilket är en minskning med över en procentenhet sedan juli förra året. Sedan våren 1997 har arbetslösheten minskat med mer än 4 procentenheter. Arbetslösheten bland kvinnor, som allt sedan krisen i början av 1990-talet varit betydligt lägre än männens, uppgick i juli i år till 3,4 procent (säsongrensat). Detta kan jämföras med en arbetslöshet på 4,8 procent bland männen. Skillnaden i arbetslöshet mellan män och kvinnor har minskat sedan mitten av 1990-talet.

Diagram 1.2 Andelen reguljärt sysselsatta, 20–64 år, säsongrensade månadsdata, 3-mån. glidande medelvärde

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Andelen reguljärt sysselsatta bland personer i åldrarna 20 till 64 år uppgick 1990 till drygt 85 procent. Sysselsättningsandelen sjönk därefter, med undantag av en viss uppgång 1995, kontinuerligt fram till 1997. Sedan sommaren 1997 har sysselsättningsandelen åter stigit och 1999 var andelen reguljärt sysselsatta 75,9 procent. Under 2000 har sysselsättningen fortsatt att stiga och andelen reguljärt sysselsatta upp-

² Den faktiska öppna arbetslöshet uppgick till 5,2 procent i juli, 4,9 procent för kvinnor och 5,4 procent för män.

gick under andra kvartalet till 77,5 procent, en ökning med drygt en procentenhet sedan andra kvartalet 1999.

När sysselsättningsmålet fastställdes beräknades att cirka 55 000 nya arbetstillfällen per år skulle behöva tillkomma mellan 1997 och 2004. Sedan sommaren 1997 har sysselsättningen ökat med knappt 250 000 personer, vilket motsvarar cirka 80 000 personer per år. Utvecklingen hittills har således legat klart över den takt som krävs för att uppnå sysselsättningsmålet.

2 Sysselsättningspolitiken och utvecklingen på arbetsmarknaden

I tillväxtpropositionen (prop. 1995/96:25) hösten 1995 lade regeringen fram en dagordning för sitt arbete att stärka tillväxten och sysselsättningen. Dagordningen har därefter fått sin konkreta utformning i ett flertal propositioner. Regeringens politik för ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet bygger på fem grundstenar:

1. De offentliga finanserna skall vara sunda och priserna stabila.
2. Det krävs en bättre fungerande lönebildning för att arbetslösheten skall kunna halveras.
3. Huvuddelen av sysselsättningsökningen de kommande åren bör ske i den privata sektorn.
4. I den offentliga sektorn skall verksamheter prioriteras framför transfereringar. Skolan, vården och omsorgen utgör kärnan i välfärden.
5. Arbetslösheten skall minskas huvudsakligen genom att fler människor får arbete eller utbildning som ger ökade möjligheter till arbete.

Dessa grundstenar utgör i de följande avsnitten utgångspunkt för redogörelsen för de konkreta åtgärder som vidtagits inom ramen för sysselsättningspolitiken. I avsnitten ges även en bakgrund till de åtgärder som vidtagits samt en beskrivning av utvecklingen på några centrala områden.

2.1 Sunda offentliga finanser och stabila priser

Den politik som regeringen fört för att stärka de offentliga finanserna och värna prisstabiliteten har förstärkt förtroendet för svensk ekonomi. Saneringen av de offentliga finanserna som inleddes under förra mandatperioden har inneburit att budgetunderskottet vänts till överskott och att Sverige har börjat amortera på statskulden. Inflationsmålet – en årlig ökning av konsumentpriserna med 2 procent med ett toleransintervall på +/- 1 procentenhet – är väl förankrat hos ekonomins aktörer, inklusive finansmarknaderna och näringslivet. Det har tillsammans bidragit till väsentligt lägre räntor och små differenser gentemot de tyska långräntorna. Från att ha legat på över 4 procentenheter vid mitten av 1990-talet, har räntedifferensen gentemot den tyska långräntan i stort sett eliminerats.

Lägre räntor leder till att de offentliga ränteutgifterna minskar, vilket i sin tur frigör resurser för förändringar av skatter och av offentliga utgifter. Lägre räntor stimulerar dessutom sysselsättningen inom den privata sektorn via ökade investeringar och ökad privat konsumtion.

Inflationen har mot bakgrund av den starka sysselsättningsökningen varit påfallande låg. Sedan 1997 har den öppna arbetslösheten minskat från drygt 8 ner mot 4 procent, samtidigt som inflationen fortsatt att falla, från 2 procent ner till 0 hösten 1998, för att sedan återigen öka till 1,2 procent sommaren 2000. Inflationstrycket i ekonomin är således fortsatt svagt trots den gynnsamma realekonomiska utvecklingen.

Sunda offentliga finanser bidrar till fler jobb

Sunda offentliga finanser och stabila priser är en central förutsättning för en uthållig ökning av sysselsättningen. I enlighet med de långsiktiga målen för de offentliga finanserna som antogs av riksdagen i och med 1997 års vårproposition, skall överskotten i de offentliga finanserna uppgå till 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Därigenom lättas skuldbördan på kommande generationer samtidigt som större finanspolitiskt handlingsutrymme skapas inför kommande lågkonjunkturer. Det senare är motiverat av att det svenska offentliga saldot är internationellt sett konjunkturkänsligt beroende på en stor offentlig sektor.

Den ekonomiska politiken är inriktad på att skapa förutsättningar för att den nuvarande konjunkturuppgången skall bli långvarig. Risken för överhettning måste motverkas bland annat genom att mobilisera de lediga resurser som finns i form av öppet arbetslösa, personer i arbetsmarknadspolitiska program samt de som under krisen i början av 1990-talet lämnade arbetskraften.

2.2 Lönebildning

För att regeringens mål att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 och att öka den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldrarna 20–64 år till 80 procent år 2004 skall kunna uppnås är det av stor vikt att löneökningarna hålls på en nivå som är förenlig med fortsatt prisstabilitet även när arbetslösheten sjunker och sysselsättningen stiger. I och med att penningpolitiken numera är inriktad på prisstabilitet har arbetsgivarna inte längre samma möjligheter att övervältra kostnader för löneökningar på konsumenterna genom höjda priser. Reallöneökningar som överstiger produktivitetstillväxten kommer därför i större utsträckning än tidigare att få direkta konsekvenser för produktion och sysselsättning.

Inriktningen mot en högre grad av koordinering av avtalsförhandlingarna, samordning av lönekraven på branschnivå och friare lönesättning på lokal nivå har fortsatt på den svenska arbetsmarknaden. Inom flera avtalsområden har samarbetsavtal tecknats där parterna kommit överens om nya förhandlingsregler. Flertalet löneavtal löper fram till och med mars nästa år.

Under de senaste tre åren har den nominella löneökningstakten sjunkit samtidigt som reallöneutvecklingen har varit fortsatt god. Denna utveckling har varit gynnsam för sysselsättningen. De nominella löneökningarna uppgick till knappt 3,5 procent förra året. Den preliminära lönestatistik som inkommit hittills i år ger inget stöd för att löneökningstakten eller löneglidningen är stigande sett över hela ekonomin. I det nuvarande ekonomiska läget kan det dock finnas risk för att lönerna för de mest eftertraktade grupperna på arbetsmarknaden och i de snabbast växande regionerna stiger i en allt snabbare takt. Arbetsmarknadens parter måste kunna hantera de problem som kan uppkomma i ett sådant läge, annars finns risk för att möjlig-

heterna att uppnå regeringens sysselsättningsmål undergrävs.

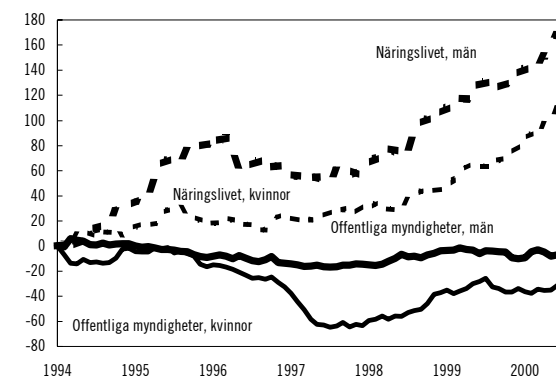
I mars i år beslutade riksdagen om propositionen "Lönebildning för full sysselsättning" (prop. 1999/2000:32). I enlighet med förslagen i propositionen har en ny myndighet, Medlingsinstitutet, bildats. Medlingsinstitutets uppgift är att medla i arbetstvister och kalla parter till överläggningar eller på annat sätt informera sig om kommande eller pågående avtalsförhandlingar. Dessutom är Medlingsinstitutet statistikansvarig myndighet för den officiella lönestatistiken från den 1 januari 2001. Riksdagen har därutöver beslutat om vissa förändringar av det regelverk inom vilket avtalsförhandlingarna bedrivs.

2.3 Sysselsättning i näringslivet och företagande

Expansion av befintliga företag samt etablering av nya, både utländska och inhemska, är grunden för att uppnå ett mer dynamiskt och flexibelt näringsliv som har möjlighet att konkurrera med varor och tjänster på världsmarknaden. En hög sysselsättning i näringslivet bidrar även till att stärka de offentliga finanserna och är därför en grundförutsättning för att bibehålla ett väl utbyggt välfärdssystem.

Diagram 2.1 Sysselsättningsförändring i näringslivet och offentliga myndigheter, januari 1994–juli 2000, basperiod januari 1994

Tusental personer (säsongrensade 3 mån. glidande medelvärden)

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU)

Sysselsättningen i näringslivet³ minskade kraftigt i början av 1990-talet, framför allt inom tillverk-

³ Inklusivt offentligt ägda bolag.

ningsindustrin och byggsektorn. Sedan 1994 har dock sysselsättningen i näringslivet återigen ökat (diagram 2.1), framför allt inom tjänstesektorn. Den största ökningen har under de senaste åren skett inom privata företagsinriktade tjänster. Det finns vissa tecken på att det blivit svårare för företagen att hitta den arbetskraft de söker. Exempelvis har ökningen i antalet kvarstående platser på arbetsförmedlingen under de senaste månaderna varit större än tillkomsten av nya platser.

Under 1990-talet har antalet egenföretagare, exklusive jord- och skogsbruk, ökat med drygt 10 procent. Förra året startades 35 000 genuint nya företag i Sverige. I de nya företagen skapades drygt 65 000 nya jobb, varav hälften var heltidsjobb. Nyföretagandet ökade med 3 procent under 1999 jämfört med 1998. Drygt 80 procent av de nya företagen startades inom tjänstesektorn. Inom den tidigare hårt drabbade byggsektorn ökade nyföretagandet med cirka 15 procent. Det arbetslöshetsdrivna nyföretagandet fortsätter att minska. Sedan 1994 har andelen som startat eget, med arbetslöshet eller risk för arbetslöshet som främsta motiv, mer än halverats. Andelen kvinnliga nyföretagare är närmast oförändrad sedan 1998 och uppgår till 30 procent. Vart femte företag startades av personer med invandrarbakgrund, vilket är en oförändrad andel jämfört med 1998.

Under 1999 minskade antalet konkurser med närmare 30 procent jämfört med året innan, motsvarande en minskning till 5 400 stycken. Under perioden januari–juli i år ökade antalet företagskonkurser marginellt jämfört med samma period förra året och resulterade i 3 250 konkurser.⁴

Den positiva utvecklingen inom näringslivet har även lett till att svenska aktiebolags kreditvärdighet ligger mycket högt. Enligt Upplysningscentralens prognos från april i år beräknas endast 3,3 procent av företagen hamna på obestånd under perioden fram till april 2002.

En politik för företagande

De senaste åren har riksdagen på regeringens förslag genomfört ett stort antal åtgärder för att förbättra förutsättningarna för entreprenörskap

och företagande, varav några presenteras i det följande.

Genom lättnader i ägarbeskattningen och möjligheter att kvitta underskott i nystartad näringsverksamhet mot inkomst av tjänst har förutsättningarna för nyetablering och tillväxt bland småföretagen förbättrats. Den anställda har fått rätt till tjänstledighet för att starta eget företag och det har blivit möjligt att beräkna arbetslöshetsersättning på en bakomliggande inkomst från anställning i stället för företagsverksamhet.

I år har möjligheterna till avsättning till periodiseringsfonder förstärks genom att avsättningstaket höjts från 20 procent till 25 procent av inkomsten. För enskilda näringsidkare och handelsbolag höjs taket från 25 till 30 procent. Förutsättningarna för små och medelstora företag har också förbättrats genom att flertalet s.k. stoppregler har slopats.⁵ Regeringen har dessutom tillsatt en utredning för att se över de s.k. fåmansbolagsreglerna som reglerar beskattningen av utdelningar och reavinsten i mindre företag. Syftet är att förbättra incitamenten till risktagande och entreprenörskap.

Under vintern 1999/2000 har riksdagen även fattat beslut om att tillåta redovisning av företagen i euro, samt regler som under vissa förutsättningar tillåter återköp av egna aktier.

Regeringen har de senaste åren även presenterat ett antal åtgärder som syftar till att förenkla för småföretagen. Statistiska centralbyrån arbetar för att företagen skall kunna lämna i stort sett alla sina uppgifter till dem i elektronisk form 2003. Vidare har regeringen givit NUTEK medel att samordna och utveckla ett internetbaserat informationssystem, en s.k. portal, med företagsrelevant myndighetsinformation för att underlätta företagets myndighetskontakter.

För att främja kvinnligt företagande har regeringen infört särskilda åtgärder, t.ex. möjlighet till förlängt starta eget-bidrag och särskilda lånemöjligheter för kvinnor. Regeringen har avsatt särskilda medel till metodutveckling av rådgivningsverksamhet riktad mot invandrarföretagare.

⁴ Avser aktiebolag, handelsbolag, kommanditbolag och ekonomiska föreningar.

⁵ Stoppreglerna avser de särskilda regler som tar sikte på transaktioner mellan fåmansägda företag och dess ägare.

IT-satsningar för hela Sverige

En framskjuten ställning i utvecklingen av den nya IT-ekonomin och en hög IT-nivå bland företag, myndigheter och individer kan bidra till att angelägna politiska mål uppnås.

Regeringen föreslog i sin IT-proposition i mars att statens insatser koncentreras till tre områden i syfte att skapa ett informationssamhälle för alla; IT-tillgänglighet, IT-tillit och IT-kompetens. De sammanlagda satsningarna på bredband kommer att uppgå till omkring 17 miljarder kronor under en fyraårsperiod.⁶ I detta ingår ett skatteavdrag för att stimulera anslutning till bredbandsnät.

Statligt stöd skall också kunna utgå till regionala nät och anslutning till bredbandsnät i glesbygd. Därutöver bygger Svenska kraftnät ut ett stomnät på marknadsmässiga villkor.

Omorganiserad näringspolitik

Näringspolitiken håller på att omorganiseras. Regeringen har föreslagit att tre nya myndigheter bildas. En ny nationell myndighet för företagsutveckling bildas, liksom en ny myndighet för analyser, omvärldsbevakning och utvärdering i syfte att förstärka kunskapsunderlaget för innovations-, närings- och regionalpolitiken. Slutligen skapas en myndighet för forskning och utveckling, samt en ny organisation för forskningsfinansiering. Sammantaget innebär förändringarna en tydligare och effektivare central myndighetsstruktur som bl.a. underlättar för de regionala aktörerna att vidareutveckla processen och föra dialogen om de regionala tillväxtavtalen.

Lägre skatt för utländska experter

För att underlätta för företagen att anställa utländsk spetskompetens överlämnade regeringen i slutet av augusti i år en lagrådsremiss som innebär betydande skattelättnader för sådana experter. Förslaget innebär att 25 procent av lönen undantas från beskattning och från sociala avgifter under en period som inte får vara längre än 5 år. Även kostnader i samband med flytt, utgifter för familjen resor till hemlandet och avgifter för barnens skola är undantagna från beskattning de första 3 åren. Om de nya bestämmelserna antas av riksdagen kommer de att träda i kraft fr.o.m. 1 januari 2001.

Fortsatta förbättringar på konkurrensområdet

Fungerande marknader släpper fram nya idéer, nya företag och nya aktörer, som i sin tur leder till högre tillväxt.

Staten har det övergripande ansvaret för att det finns verkningfulla instrument för att motverka skadliga begränsningar i konkurrensen mellan företag. För att ytterligare främja konkurrensen lade regeringen i maj fram en konkurrenspolitisk proposition ("Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald", prop. 1999/2000:140). Förslagen möjliggör bättre instrument mot kartellbekämpning, vilket aviserats genom den nyligen tillsatta kartellutredningen.

2.4 Skola, vård och omsorg

Regeringen har konsekvent prioriterat vård, skola och omsorg, först genom saneringsprogrammets inriktning och sedan genom att resurser tillförts kommuner och landsting i takt med att ekonomin förbättrats.

Jämfört med för 4 år sedan har statsbidragen till kommuner och landsting ökat med totalt 20 miljarder kronor. Riksdagen beslutade dessutom att den statliga skatten på 200 kronor för skattskyldiga med förvärvsinkomster skall utgöra kommunal inkomstskatt. Därmed tillfördes kommunsektorn ytterligare 1,3 miljarder kronor. För 2001 har regeringen aviserat att ytterligare 4 miljarder kronor kommer att tillföras kommuner och landsting varav 1 miljard kronor särskilt skall gå till vård- och omsorgssektorn som ett led i regeringens satsning på vården och den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvård och 700 miljoner kronor skall användas för särskilda insatser. Omföringen av den statliga inkomstskatten om 200 kronor har förlängts så att cirka 1,3 miljarder kronor även 2001 tillförs den kommunala sektorn. Sammantaget avser regeringen att höja statsbidragen med 24 miljarder kronor till 2002.

Vidare har det i det kommunala moms-systemet uppkommit ett underskott till följd av att kommunernas och landstingens avgifter har varit för låga i förhållande till den ersättning som har betalats ut från systemet. Sammantaget beräknas underskottet uppgå till cirka 4 miljarder kronor under innevarande år. Regeringen anser det vara av stor vikt att kommunsektorn prioriterar skola, vård och omsorg samtidigt som balanskravet uppfylls. Regeringen föreslår därför

⁶ Varav staten investerar halva beloppet.

att staten tar över detta underskott som annars skulle ha fått betalats via en högre momsavgift.

Kommunernas och landstingens ekonomiska situation förbättras också genom det ökade skatteunderlaget som den snabba sysselsättningsökningen givit upphov till. De höjda statsbidragen har tillsammans med det förbättrade ekonomiska läget medfört att en sysselsättningsökning kunnat komma till stånd inom kommuner och landsting mellan 1996 och 1999. Höjda statsbidrag underlättar dessutom förutsättningarna för höjd kvalitet inom skola, vård och omsorg.

Till följd av den försvarsuppgörelse som träffats mellan regeringen och Centerpartiet kommer ytterligare 8 miljarder kronor att tillföras vården och omsorgen under perioden 2002–2004. För åren 2002 och 2003 innebär detta att det generella statsbidraget tillförs 1 respektive 3 miljarder kronor.

Sysselsättning i offentlig sektor

Antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn ökade med cirka 37 000 personer mellan 1997 och 1999. Ökningen har varit störst bland kvinnor och i första hand kommit till stånd inom kommunerna. Under årets första 7 månader har antalet sysselsatta inom offentliga myndigheter ökat, både för kvinnor och för män. Inom kommunerna ökade antalet sysselsatta kvinnor medan antalet sysselsatta män minskade något.

Rekryteringsbehoven av personal inom skola, vård och omsorg är stora. Enligt beräkningar från Kommun- och Landstingsförbunden behöver mellan 15 000 och 20 000 personer anställas per år under den kommande tioårsperioden. I januari i år enades regeringen tillsammans med Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kommunalarbetarförbundet, Vårdförbundet och SACO om att deltidsarbetslösheten inom vård och omsorg skall halveras inom ett år. Det handlar om att minska deltidsarbetslösheten från 30 000 personer i november år 1999 till högst 15 000 i november år 2000. Överenskommelsen är ett led i att motverka framtida brist på vård- och omsorgspersonal och ett steg på vägen att minska deltidsarbetslösheten inom vård och omsorg.

2.5 Arbets- och kompetenslinjen

En väl fungerande arbetsmarknad och en effektiv arbetsmarknads- och utbildningspolitik är viktiga förutsättningar för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Regeringen genomför insatser för att rusta de arbetssökande för att möta arbetsmarknadens behov och för att underlätta arbetskraftens rörlighet. Regeringens långsiktiga arbete med att ta bort fattigdomsfällor, minska marginaleffekter och för att stimulera arbetskraftsdeltagande fortsätter.

2.5.1 Utbildning och kompetensutveckling

En flerårig satsning på utbildning och kompetensutveckling på alla nivåer i samhället är en viktig grundsten i regeringens sysselsättningsstrategi. Utbildning är av stor vikt för att förbättra möjligheterna till arbete för de arbetslösa och därmed varaktigt höja sysselsättningen. Detta gäller särskilt om utbildningsinsatserna riktas till de personer som har lägre utbildning samt till de kompetensområden där efterfrågan finns.

Riksdagen har beslutat om en kraftfull satsning på kompetensutveckling i arbetslivet. Inom ramen för Europeiska socialfondens nya mål 3 satsas totalt 2,4 miljarder kronor under 2000–2002 på kompetensutveckling för anställda. Som ett ytterligare led i att stimulera kompetensutveckling i arbetslivet har riksdagen beslutat om särskilda medel för ett individuellt system för kompetenssparande.⁷ Syftet är att stimulera kontinuerlig kompetensutveckling, vilket höjer individens möjligheter att välja och byta arbete. Därmed ökar anställbarheten och tryggheten i arbetslivet. En utredning med uppdrag att ge förslag på utformningen av ett system för kompetensutveckling tillsattes i december 1999. En delredovisning av uppdraget lämnades i maj med ett förslag till en framtida modell för hur det individuella kompetenssparandet kan utformas. Förslaget innebär att det för varje individ skall finnas en möjlighet att med skattesubvention avsätta medel till ett individuellt kompetenssparande som kan användas till individuell kompetens-

⁷ För ändamålet avsattes 1,35 miljarder kronor 2000 och 1,15 miljarder kronor 2001.

utveckling. Slutredovisning av utredningsuppdraget sker i januari 2001.

De senaste årens förbättrade konjunkturläge har medfört att arbetslösheten sjunkit för alla utbildningsgrupper. Som framgår av tabell 2.1 ligger arbetslösheten emellertid fortfarande på en hög nivå för personer med kortare utbildning än gymnasienivå. Arbetslöshetsnivån för högutbildade har däremot sjunkit till en förhållandevis låg nivå, även om en viss ökning av arbetslösheten för forskarutbildade skett under de senaste två åren. En bidragande orsak till nedgången i arbetslöshet bland personer med högst gymnasieutbildning är att många personer med denna utbildningsnivå deltar i kunskapslyftet. Kunskapslyftet har också genererat en högre utbildningsnivå. Av en rapport från Statens skolverk framgår att 33 procent av de studerande vid komvux läsåret 1997/98 och som saknade en treårig gymnasieutbildning vid läsårets början höjde sin utbildningsnivå. Den högre utbildningsnivån har också bidragit till nedgången i arbetslöshet för denna grupp.⁸

Tabell 2.1 Arbetslöshet för olika utbildningsgrupper

Procent	1996	1997	1998	1999
Förgymnasial utbildning < 9 år	9,4	9,5	7,9	7,2
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	11,5	12,0	9,9	9,1
Gymnasieutbildning ≤ 2 år	8,9	8,3	6,6	5,5
Gymnasieutbildning > 2 år	9,1	9,2	7,6	6,2
Eftergymnasial utbildning < 3 år	4,6	4,9	3,9	3,6
Eftergymnasial utbildning minst 3 år	3,5	3,4	2,9	2,5
Forskarutbildning	2,9	1,9	2,1	2,7
Samtliga	8,1	8,0	6,5	5,6

Anm.: Arbetslöshet definieras här som antal arbetslösa som andel av antal personer i arbetskraften inom respektive utbildningsgrupp.
Källa: Statistiska centralbyrån (AKU)

Vuxenutbildning

Till det offentliga skolväsendet för vuxna hör kommunal vuxenutbildning (komvux), påbyggnadsutbildning, vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux) och svenskundervisning för invandrare (sfi). Sedan kunskapslyftet startade hösten 1997 har deltagandet i vuxenutbildningen ökat kraftigt. Enligt Skolverket uppgick det

totala antalet studerande i gymnasial vuxenutbildning⁹ under hösten 1999 till drygt 208 000 personer vilket är en ökning med 20 procent sedan hösten 1997. Inför hösten 2000 bedömer kommunerna att anordnad utbildning kommer att ligga i nivå med planerad volym.

Av dem som deltog i gymnasial vuxenutbildning under hösten 1999 var 32,5 procent män. Andelen kursdeltagare över 30 år uppgick till 56 procent hösten 1999. Elever som var födda utomlands utgjorde cirka 19 procent av det totala antalet studerande. Personer med högst tvåårig gymnasieutbildning svarade för 69 procent av de studerande under samma period.

Regeringen har tagit initiativ till fristående utvärderingar av kunskapslyftet, bl.a. vad gäller hur kunskapslyftet påverkat deltagarnas möjligheter att få arbete eller gå vidare till högre studier. De resultat som hittills finns att rapportera från utvärderingarna av kunskapslyftet är uppföljningar av dem som började studera under hösten 1997 respektive hösten 1998. Uppföljningarna visar bl.a. att mer än 75 procent av deltagarna i kunskapslyftet har fått arbete eller gått vidare med fortsatta studier. De visar också att kunskapslyftet påtagligt påverkat chanserna att fortsätta med studier. Resultaten visar att satsningen på vuxenutbildningen har ett tydligt samband med möjligheterna för en person att komma in på eller tillbaka till arbetsmarknaden och därmed ökar arbetsutbudet i ekonomin på sikt. Utvärderingarna avrapporteras löpande under perioden 1999–2002.

Kunskapslyftskommittén överlämnade sitt slutbetänkande om en reformerad vuxenutbildning i början av april i år. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition om vuxnas lärande i slutet av året.

Kvalificerad yrkesutbildning

Sedan 1996 pågår en försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning (KY) på eftergymnasial nivå. En tredjedel av utbildningstiden genomförs i form av lärande i arbete på en arbetsplats. Arbetslivet deltar aktivt i utformning och genomförande av utbildning. Intresset från såväl arbetslivet som de sökande är mycket stort. Försöksverksamheten omfattar 12 000 årsstudie-

⁸ Statens skolverks rapport "Lyft eller Bredd"

⁹ Med gymnasial vuxenutbildning avses verksamhet inom såväl kunskapslyftet som den kommunalt finansierade gymnasiala vuxenutbildningen, komvux.

platser och antalet utbildningar uppgår för närvarande till 263. Av de 1 500 personer som avslutade sin utbildning under perioden januari–juli 1999 har 74 procent fått arbete och 6 procent har startat eget företag. Andelen som tagit examen uppgår till 89 procent och 70 procent säger sig vara nöjda med utbildningen. För åren 2001–2003 har medel avsatts för motsvarande 12 000 platser per år i den kvalificerade yrkesutbildningen.

För att möta den ökade efterfrågan på eftergymnasiala yrkesutbildningar behövs ett system som tillgodoser arbetsmarknadens behov. En projektgrupp inom regeringskansliet presenterade i maj i år ett förslag till den eftergymnasiala yrkesutbildningens dimensionering och organisation.¹⁰ Syftet är att skapa en bättre anpassning mellan behovet av kompetens och utbildningsutbudet av eftergymnasiala yrkesutbildningar. Regeringen avser att under hösten 2000 återkomma i frågan till riksdagen med ett förslag till hur ett system för eftergymnasiala yrkesutbildningar kan utformas.

Högskolan

Antalet registrerade studenter vid landets universitet och högskolor uppgick till 310 000 personer läsåret 1998/99.¹¹ I takt med att den svenska högskolan byggts ut över hela landet har 68 000 nya platser tillkommit under perioden 1997–2000. Riksdagen har vidare fattat beslut om ytterligare 10 000 platser för vart och ett av åren 2001 och 2002. Utbyggnaden har sin tyngdpunkt mot naturvetenskap och teknik men nu sker en breddning till andra områden. För år 2003 har avsatts 500 miljoner kronor för en fortsatt utbyggnad av grundutbildningen vid universitet och högskolor (inklusive studiestöd). Under utgiftsområde 16 i budgetpropositionen redovisar regeringen examinationsmål för vissa program i högskolans grundutbildning samt för forskarutbildningen för perioden 2001–2004.

Utöver den statligt finansierade utbildningen förekommer även uppdragsutbildning på landets universitet och högskolor. Under budgetåret 1999 beräknas mer än 5 000 helårsstudenter¹² ha studerat på uppdragsutbildning.

Riksdagen har tidigare beslutat om en förstärkning av anslagen för grundforskning och forskarutbildning med 470 miljoner kronor 2001 och ytterligare 309 miljoner kronor 2002. En fortsatt förstärkning av anslagen för forskning med 500 miljoner kronor för 2003 har beslutats.

2.5.2 Arbetsmarknadspolitik

Arbetsmarknadspolitikens främsta uppgift är att genom ett effektivt platsförmedlingsarbete, kompetenshöjande insatser och andra åtgärder uppnå en högre rörlighet på arbetsmarknaden samt förhindra långa perioder utan reguljärt arbete. Politiken skall bidra till ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet utan att inflationsdrivande flaskhalsar och arbetskraftsbrist uppstår. Det är viktigt att arbetsmarknadspolitikerna har denna inriktning i synnerhet under en stark konjunktur. Hög prioritet ges därför till kompetenshöjande insatser hos arbetskraften och till att öka möjligheterna för individer med en svag ställning på arbetsmarknaden att etablera sig.

Under år 2000 inriktas de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna på åtgärder som ökar förutsättningarna för långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna att komma tillbaka i reguljär sysselsättning. Det s.k. förstärkta anställningsstödet har byggts ut och ett särskilt anställningsstöd för personer äldre än 57 år har införts. Aktivitetsgarantin gäller fr.o.m den 1 augusti i hela riket för personer som varit arbetslösa under lång tid. I propositionen ”Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt” (proposition 1999/2000:98) tydliggjordes aktivitetskravet i arbetslöshetsförsäkringen.

Höjda kompetenskrav på arbetsmarknaden

Samhällets strukturomvandling medför att arbetet organiseras på annat sätt och att yrken ändrar innehåll. För många yrken krävs hög-

¹⁰ Ds 2000:33 ”En ny eftergymnasial yrkesutbildning”.

¹¹ Statistik finns ej tillgänglig för 1999/00.

¹² Helårsstudenter beräknas utifrån varje enskilt kurstillfälle. Antalet registrerade på kursen multipliceras med kursens poäng dividerat med 40. Antalet helårsstudenter exkl. uppdragsutbildning uppgick budgetåret 1999 till drygt 250 000.

skoleutbildning, men det finns också många yrkesgrupper där en kortare utbildning kan vara tillräcklig. Det blir allt viktigare att kunna visa upp examensbevis, yrkesbevis eller någon annan form av utbildningsbevis.

Enligt en undersökning som Arbetsförmedlingen gjort bland 10 000 arbetsgivare, har de senaste årens sysselsättningsökning ett klart samband med tillgången på yrkeskompetent arbetskraft. Hälften av de arbetsgivare som upplever arbetskraftsbrist, anser att rekryterings-svårigheterna bottnar i att de sökande saknar tillräcklig yrkeserfarenhet och/eller yrkesutbildning. Av de tillfrågade arbetsgivarna hävdar 10 procent att rekryteringsproblemen utgör ett hinder för tillväxt.

Enligt Arbetsmarknadsstyrelsens bedömningar finns det en tendens till ökad brist på arbetskraft inom flera yrken, varav bristen i vissa industriyrken och byggnadsyrken ökar mest. Bristen på personal inom data- och teknikyrken samt inom vården och skolan består. När det gäller behovet av personal inom byggsektorn är de regionala skillnaderna mycket stora. Bristerna på personal uppstår främst i tillväxtregioner såsom universitets- och högskoleorter och i storstadsregionerna, där behoven i Stockholm är allra störst. De stora regionala skillnaderna visar på behovet av ökad regional rörlighet på arbetsmarknaden.

I syfte att minska risken för flaskhalsar och brister inom vissa yrkesgrupper ges Högskoleverket inom kort i uppdrag att analysera hur högskolornas utbildningsutbud i ökad utsträckning skall kunna svara mot arbetsmarknadens behov.

Tillfälliga anställningar

Antalet tillfälliga anställningar har ökat med 40 procent från 1990 till 1999. Andelen tillfälliga anställningar i relation till det totala antalet anställningar har ökat från 10 procent 1990 till 16 procent 1999. Under andra kvartalet 2000 minskade antalet tillfälliga anställningar med 5 procent för kvinnor jämfört med det andra kvartalet 1999. För män har antalet tillfälliga anställningar varit oförändrat under samma period.

En orsak till ökningen av tillfälliga anställningar är den snabba strukturella omvandlingen av ekonomin. Merparten av visstidsanställningarna har dock med tiden övergått i tillsvidareanställningar när konjunkturen förbättrats. Även om tillfälliga anställningar blivit allt van-

ligare, har större delen av de senaste årens sysselsättningsökning utgjorts av tillsvidareanställningar.

Undersökningar visar att de flesta som har en tillfällig anställning vill ha en tillsvidareanställning. Tillfälliga anställningar kan för arbetslösa dock vara ett viktigt led i processen att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Anställningsformen överenskommen visstidsanställning¹³ är ett exempel på en åtgärd med syftet att bl.a. underlätta anställningar hos små och medelstora företag.

Arbetsmarknadsverkets verksamhetsmål

I regleringsbrevet för Arbetsmarknadsverket för budgetåret 2000 upprättades nya verksamhetsmål. Av tabell 2.2 framgår att antalet långtidsinskrivna och antalet arbetslösa har minskat mellan det första och andra kvartalet. Andelen långtidsarbetslösa med jobbsökarplan samt andelen som erbjudits ungdomsgaranti har ökat under årets första halvår. Anvisningen av arbetsökande till arbetsgivare samt andel i arbete efter yrkesinriktad utbildning ligger emellertid fortfarande på en lägre nivå än de mål som satts upp.

Tabell 2.2 Arbetsmarknadsverkets mål- och resultatuppfyllelse 1:a och 2:a kvartalet 2000

	Mål för år 2000	Resultat 2000:1	Resultat 2000:2
Andel arbetsgivare som fått tillräckligt med sökande i tid	80%	66%	63%
Andel i arbete efter yrkesinriktad utbildning	70%	48%	54%
Antal långtidsinskrivna (högst) ¹	62 000	65 287	61 015
Antal långtidsarbetslösa (högst) ¹	48 000	66 702	56 213
Andel långtidsarbetslösa med jobbsökarplan ²	100%	94%	96%
Ungdomsgarantierbjudande	100%	96%	98%

¹ Mål som skall uppnås vid slutet av 2000.

² Innefattar även dem som riskerar långtidsarbetslöshet.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen

Arbetsmarknadspolitiska program

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inriktas i än högre grad på åtgärder som ökar förutsättningarna för långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna att komma tillbaka i reguljär sysselsättning. En viktig del i detta är införandet av aktivitetsgarantin den 1 augusti 2000. Inom ramen för aktivitetsgarantin skall de arbetslösa

¹³ Anställning utan villkor vid ett eller flera tillfällen i 1–12 månader under maximalt 36 månader.

erbjudas en heltidsaktivitet till dess att de kan få ett arbete eller påbörjar en utbildning i det reguljära utbildningsväsendet.

I genomsnitt var knappt 135 000 personer i arbetsmarknadspolitiska program förra året, vilket kan jämföras med drygt 165 000 personer 1998. Detta motsvarar en nedgång från 3,9 till 3,1 procent av arbetskraften. Under första halvåret 2000 var i genomsnitt 102 000 personer sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program. Detta kan jämföras med närmare 160 000 personer under samma tidsperiod 1999.¹⁴

Den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen prioriterades under 1999, bl.a. för att avhjälpa bristen på arbetskraft inom vissa yrkesområden. Årsgenomsnittet för arbetsmarknadsutbildning ökade från 42 000 till 45 000 personer mellan 1998 och 1999. Under första halvåret 2000 har dock antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning minskat.

Andelen personer som fått arbete efter yrkesinriktad utbildning förbättrades successivt under hela 1999, från 33 procent under det första kvartalet till 45 procent under det fjärde kvartalet. Den positiva utvecklingen fortsatte även under första halvåret 2000. Andelen som fått arbete efter yrkesinriktad utbildning förbättrades från 48 procent under det första kvartalet till 54 procent under det andra kvartalet. Arbetsmarknadsstyrelsens uppföljning av dem som avslutade sin yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildning andra kvartalet 1999 visar att 59 procent hade arbete 6 månader efter avslutad utbildning. Det är den högsta andelen sedan 1990. Kvinnor som deltagit i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning har haft lättare än män att finna arbete. Detta gäller generellt oavsett utbildningsinriktning, även för utbildningar dominerade av män.

Den speciella IT-satsningen inom arbetsmarknadsutbildningen, det nationella programmet för IT-utbildning (SwIT), avslutades i mars 2000. Totalt under programperioden från och med 1998 har 11 000 personer omfattats av denna satsning. Enligt en utvärdering av programmet som överlämnades till regeringen i början av september och som genomfördes av Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering

(IFAU), har 57 procent av de personer som har genomgått en SwIT-utbildning erhållit arbete inom 6 månader efter avslutad utbildning.

Förstärkt anställningsstöd infördes fr.o.m. den 1 oktober 1999 som komplement till det allmänna anställningsstödet. Anställningsstöden syftar till att stimulera anställning av långtidsarbetslösa personer som har svårigheter att få ett reguljärt arbete. Allmänt anställningsstöd kan lämnas för person som varit långtidsarbetslös och inskriven på arbetsförmedlingen sedan minst 12 månader. Stödet som ges till arbetsgivaren motsvarar 50 procent av lönekostnaden (maximalt 350 kronor per dag) i högst 6 månader. Förstärkt anställningsstöd kan sedan 1 januari i år lämnas vid anställning av person som varit inskriven vid arbetsförmedlingen som arbetslös eller i arbetsmarknadspolitiska program under en sammanhängande period på minst 24 månader. Ursprungligen var kravet 36 månaders arbetslöshet eller sysselsättning i program. Stödet ges under maximalt 24 månader. Under de första 6 månaderna motsvarar stödet 75 procent av lönekostnaden (maximalt 525 kronor per dag) och under de följande 18 månaderna 25 procent av lönekostnaden (maximalt 175 kronor per dag). Då det förstärkta anställningsstödet visat sig vara verkningsfullt, föreslog regeringen i den ekonomiska vårpropositionen 2000 ett utökat förstärkt anställningsstöd för arbetsgivare som anställer en person som varit inskriven på arbetsförmedlingen som arbetslös eller i arbetsmarknadspolitiska program i minst 4 år. Ett särskilt anställningsstöd för anställning av personer som är 57 år eller äldre och som varit inskrivna på arbetsförmedlingen i minst 2 år och deltagit i aktivitetsgarantin i minst 3 månader föreslogs därefter i propositionen "Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt" (prop. 1999/2000:98). Detta stöd motsvarar 75 procent av lönekostnaden (högst 525 kronor per dag) under 24 månader.

Sedan den 1 oktober 1999 har genomsnittstalen per månad varit 5 700 personer med allmänt anställningsstöd och 6 300 personer med förstärkt anställningsstöd. Antalet personer med förstärkt anställningsstöd har successivt ökat under perioden och omfattade i juli i år knappt 9 400 personer. Månadsgenomsnitt av arbetsmarknadsstyrelsens registrering av dem som lämnat perioder i allmänt anställningsstöd och förstärkt anställningsstöd, visar att 55 procent fått anställning efter allmänt anställningsstöd och 23 procent fått anställning efter förstärkt anställ-

¹⁴ Ami och projektarbete som ingår i Arbetsmarknadsstyrelsens definition på konjunkturberoende program ingår ej i redovisad statistik. Däremot inkluderas europastipendier som inte ingår i Arbetsmarknadsstyrelsens statistik.

ningsstöd.¹⁵ I genomsnitt har omkring 34 procent av dem som haft allmänt anställningsstöd fått ett reguljärt arbete efter stödperiodens slut.¹⁶ Av dem som haft anställning med förstärkt anställningsstöd har i genomsnitt 8 procent fått reguljärt arbete. Noteras kan att de som haft förstärkt anställningsstöd och fått arbete, har fått anställning innan stödperiodens slut.

Långtidsinskrivna

Antalet långtidsinskrivna¹⁷ minskade under 1999 och kom att omfatta 83 000 personer i års-genomsnitt, vilket kan jämföras med 100 000 1998. Under det första halvåret 2000 var det genomsnittliga antalet långtidsinskrivna 64 700 per månad, vilket kan jämföras med 88 100 personer i månads-genomsnitt under första halvåret 1999. De långtidsinskrivna utgjorde en fjärdedel av det totala antalet arbetslösa under första halvåret 2000, medan andelen långtidsinskrivna under motsvarande period 1999 motsvarade en tredjedel av det totala antalet arbetslösa.

Att en person under en längre tid är inskriven som arbetssökande innebär dock inte alltid att personen behöver vara arbetslös under hela perioden, exempelvis kvarstår vissa personer som inskrivna även om de får ett arbete för kortare tidsperiod, ett deltidarbete eller deltar i program av kortvarig omfattning.

Personer med utomnordisk bakgrund

Invandrare från länder utanför Norden har särskilt stora svårigheter på arbetsmarknaden. Under 1990-talet ökade arbetslösheten kraftigt både för utomnordiska invandrare utan svenskt medborgarskap och för utomnordiska invandrare med svenskt medborgarskap. Sysselsättningen och arbetskraftsdeltagandet sjönk i dessa båda grupper.

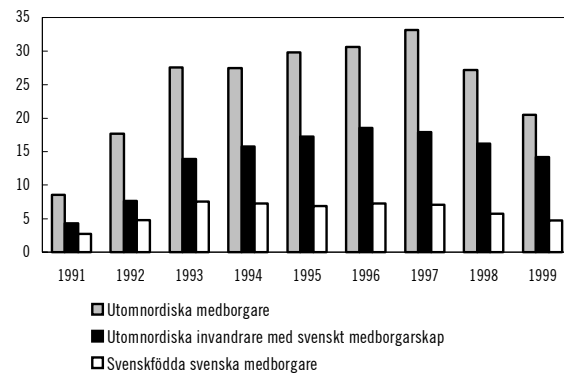
Utvecklingen sedan 1997 tyder på att invandrarernas situation har förbättrats något (se diagram 2.2). Arbetslöshetstalen för utomnordiska medborgare är dock fortfarande 4 gånger högre än talen för svenskfödda och för utomnordiska

invandrare med svenskt medborgarskap är arbetslöshetstalen 3 gånger så stora.

Det finns stora skillnader mellan olika grupper av invandrare. Sämst är situationen för utländska medborgare som kommer från länder utanför EU/EES-området. Den öppna arbetslösheten för denna grupp var 1999 hela 25 procent medan motsvarande tal för svenska medborgare var drygt 5 procent, enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning. Situationen är emellertid sämre än vad statistiken visar, då stor del av denna grupp invandrare är utanför arbetskraften och därför inte räknas som arbetslösa.

Diagram 2.2 Relativa arbetslöshetstal för personer med utomnordiskt respektive svenskt medborgarskap 1990–1999

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet

Även de grupper som drabbats värst av arbetslöshet får nu del av den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden. I en ny rapport från Arbetsmarknadsstyrelsen¹⁸ påpekas dock att kompletterande utbildning behövs för många med utomnordisk bakgrund. Omkring 25 procent av utlandsfödda eller utomnordiska medborgare mellan 25 och 44 år saknar gymnasiekompetens, i jämförelse med 14 procent för svenskfödda.¹⁹ För dessa personer kommer särskilda utbildningsinsatser att få stor betydelse för möjligheterna att stärka förankringen på arbetsmarknaden. Aktivitetsgarantin, som infördes 1 augusti i år, är ett viktigt led i att finna individanpassade lösningar.

¹⁵ Avser tillsvidareanställning, tidsbegränsad anställning, deltidsanställning, timanställning, fortsatt anställning hos arbetsgivare som tidigare fått anställningsstöd, tillfälligt arbete och ombytessökande.

¹⁶ Avser tillsvidareanställning och fortsatt arbete hos arbetsgivare som tidigare fått anställningsstöd.

¹⁷ Inskrivna vid arbetsförmedlingen som varit kontinuerligt utan arbete eller i arbetsmarknadspolitiska program i minst två år.

¹⁸ "Arbetsmarknaden för utomnordiska medborgare", Ura 2000:5.

¹⁹ I hela befolkningen är andelen utan gymnasiekompetens 28 procent för utlandsfödda och utomnordiska medborgare, och 25 procent för svenskfödda.

Bristande kunskaper i det svenska språket är en av orsakerna till svårigheterna att finna arbete. Under 1999 var det bara var femte person av de 35 000 som studerade svenska för invandrare som klarade godkänd nivå. Ett sätt att förbättra undervisningen i svenska är att kombinera svenskundervisning med arbetslivspraktik.

Skillnaden i arbetslöshet och sysselsättning mellan utomnordiska och svenska medborgare är störst för dem med längre utbildning (treårigt gymnasium eller högskola). Många utomnordiska medborgare arbetar dessutom med andra uppgifter än de är utbildade för.

I den ekonomiska vårpropositionen 2000 föreslog regeringen en rad åtgärder för att skapa bättre möjligheter för invandrare att etablera sig på arbetsmarknaden. Bland förslagen finns kompletterande utbildning för invandrare med utländsk utbildning inom hälso- och sjukvårdsområdet, läraryrken samt teknik och naturvetenskap. Vidare föreslogs vårdutbildning för tvåspråkig personal inom primärvård och äldreomsorg. Därutöver skall insatser göras för att stimulera etnisk/kulturell mångfald inom offentlig förvaltning och privata företag, stimulera svenskundervisning och introduktion för nyanlända, förbättra validering av utländsk yrkeskompetens samt rådgivningsinsatser för invandrare som startar och driver småföretag.

Den generellt sett svårare situationen för invandrare på arbetsmarknaden kan emellertid inte enbart förklaras med individrelaterade faktorer. Politiken måste därför i högre grad nu också inriktas på att undanröja strukturer som kan verka diskriminerande eller på annat sätt utestängande. Regeringen har initierat ett särskilt mångfaldsprojekt. Projektet skall senast den 1 december 2000 presentera ett förslag till nationellt program för ökad och bättre tillvaratagen mångfald inom arbetsmarknad och näringsliv. Regeringen kommer därefter att återkomma till riksdagen med förslag till hur mångfalden i arbetslivet kan utnyttjas bättre.

Ungdomar

Den starkare konjunkturen har även förbättrat situationen för ungdomar på arbetsmarknaden. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsen var 48 000 ungdomar i åldrarna 20–24 år antingen arbetslösa eller i arbetsmarknadspolitiska program i slutet av juli 2000. Jämfört med situationen för ett år sedan är det en minskning med 19 000 personer.

Enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar var antalet arbetslösa ungdomar

i åldersgruppen 20–24 år 33 600 under 1999, vilket kan jämföras med 39 800 året innan. Detta motsvarar en minskning från knappt 12 procent till drygt 10 procent av arbetskraften i åldersgruppen. Arbetslösheten bland 20–24-åringar fortsätter att minska och var 26 procent lägre under andra kvartalet 2000 i jämförelse med samma period 1999.

Regionala skillnader

Den gynnsammaste arbetsmarknadsutvecklingen återfinns i storstads- och universitetsregionerna och i delar av Småland, medan arbetsmarknaden utvecklats sämre i skogslänen.

När Sverige delas in i regioner blir det tydligt att arbetslösheten och sysselsättningen varierar mycket mellan landets olika delar (tabell 2.3). I Övre Norrland var arbetslösheten avsevärt lägre och sysselsättningen betydligt högre under det andra kvartalet 2000 jämfört med samma period året innan, vilket är mycket positivt eftersom denna del av landet tidigare haft höga arbetslöshetstal och låg sysselsättningsgrad. Arbetslösheten har minskat i alla regioner utom Mellersta Norrland. Sysselsättningen har emellertid ökat i samtliga regioner.

Tabell 2.3 Regional utveckling av arbetslöshet och sysselsättning, 2:a kvartalet 1999 och 2000

	Arbetslöshet % av arbetskraften		Sysselsättning % av befolkningen	
	1999:2	2000:2	1999:2	2000:2
Hela riket	5,4	4,7	76,8	78,0
Stockholm	4,0	3,3	81,2	82,8
Östra Mellansverige	5,9	4,8	75,4	76,7
Småland och öarna ¹	5,0	3,8	80,1	81,2
Sydsverige	6,2	5,9	73,9	74,7
Västssverige	4,9	4,4	76,9	77,8
Norra Mellansverige	7,1	6,1	74,8	75,5
Mellersta Norrland	6,0	6,6	74,3	75,3
Övre Norrland	7,8	5,7	71,8	75,0

Anm.: Arbetslösheten beräknas som andelen arbetslösa av samtliga personer i arbetskraften (16–64 år) i respektive region. Sysselsättningen beräknas som andelen sysselsatta av samtliga personer i befolkningen i åldrarna 20–64 år i respektive region. Sysselsättningen avser samtliga sysselsatta och är ej jämförbar med sysselsättningsgraden som avser andelen reguljärt sysselsatta.

¹ Denna region innehåller län med mycket stora skillnader i arbetslöshet och sysselsättning.

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU)

Skillnaderna i arbetslöshetstal mellan landets olika delar har varit relativt stabila under den senaste tjugoårsperioden. Detta kan bero på att arbetskraftens rörlighet mellan olika regioner är låg eller att vissa regioner har ett överskott på arbetskraft med utbildning eller erfarenhet som

inte efterfrågas och att anpassning via nyinvesteringar i humankapital tar tid. En bidragande orsak till de varaktiga skillnaderna i arbetslöshetstal kan vara olikheter i befolknings- och industristruktur, avstånd, livsmiljö samt naturtillgångar.

En parlamentarisk utredning har fått i uppdrag att analysera hur framtidens regionalpolitik bör utformas för att stimulera tillväxt och sysselsättning i landets olika regioner. Utredningens slutbetänkande presenteras under hösten och därefter kan regeringen ta ställning till dess förslag.

2.5.3 Reformerad arbetslöshetsförsäkring

En väl fungerande arbetsmarknad innebär att arbetskraften är rörlig, såväl yrkesmässigt som geografiskt, att arbetskraften har kompetens som motsvarar arbetsmarknadens efterfrågan samt att matchning och arbetsförmedling fungerar väl. Regeringen presenterade den 29 juni propositionen ”En rättvisare och tydligare arbetslöshetsförsäkring” (prop. 1999/2000:139). Bakgrunden till förslaget är behovet av att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt så att arbetslösheten minskar och sysselsättningen ökar. Arbetslöshetsförsäkringens funktion som en omställningsförsäkring vid arbetslöshet stärks genom det nya förslaget, som också skall häva den rundgång mellan olika åtgärder och öppen arbetslöshet som tidigare har ägt rum. Förändringar föreslås även av de krav som ställs för att deltidsarbetslösa skall få ersättning. Arbetsgivare skall i ökad grad medverka till att deltidsarbetslösa erbjuds önskad arbetstid, enligt regeringen förslag. Riksdagen kommer att ta ställning till propositionen under hösten.

Föreslagen förändring av arbetslöshetsförsäkringen

De föreslagna förändringarna syftar till att skapa en mer strukturerad sökprocess så att den ekonomiska effektiviteten främjas samtidigt som den arbetssökande uppfattar kraven som legitima och präglade av rättssäkerhet.

För att vara berättigad till ersättning skall den arbetssökande medverka till att en individuell handlingsplan upprättas. Under de första 100 ersättningsdagarna får den arbetssökande begränsa sökandet efter arbete såväl yrkesmässigt som geografiskt, men därefter ställs högre krav på den arbetssökandes rörlighet. Ersättningsperioden föreslås bli längst 300 dagar för alla

åldrar, med viss möjlighet till förlängning med ytterligare 300 ersättningsdagar.

Rundgången mellan perioder med arbetslöshetsersättning och perioder i arbetsmarknadspolitiska program kommer att upphöra genom att möjligheten att återkvalificera sig för ersättning genom deltagande i program skall tas bort, enligt förslaget.

Sanktionsreglerna föreslås ändras så att den som har avvisat ett erbjudet lämpligt arbete utan godtagbara skäl eller som utan att uttryckligen ha avvisat ett sådant arbete ändå genom sitt uppträdande uppenbarligen har vållat att anställning inte har kommit till stånd, får sin dagpenning delvis nedsatt under ett visst antal ersättningsdagar.

Regeringen avser, under förutsättning att det statsfinansiella läget tillåter, att höja de högsta och lägsta nivåerna på arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsstöden den 1 juli 2001 och den 1 januari 2002. Höjningarna sker om förslagen i propositionen genomförs. Regeringen avser att följa upp och utvärdera förslagets effekter inför en eventuell förändring. Därvid skall även arbetsmarknadens funktionssätt vägas in. Det är viktigt att säkerställa arbetslöshetsförsäkringens karaktär av inkomstbortfallsförsäkring.

2.5.4 Minskade marginaleffekter

Höga marginaleffekter utgör ett hinder när det gäller att öka arbetsutbudet, eftersom de försvagar drivkraften att arbeta mer, att byta arbete eller yrke samt att flytta till orter där det finns arbetstillfällen. Regeringen bedriver därför ett långsiktigt arbete med att ta bort fattigdomsfällor och reducera marginaleffekter. Minskade marginaleffekter ökar motivationen till ökad förvärvsfrekvens vilket underlättar, inte minst för kvinnor och ensamstående, att ta ett arbete eller att utöka sin arbetstid. Detta kommer i sin tur att öka arbetsutbudet och kan motverka flaskhalsar. Ökat arbetsutbud är en viktig förutsättning för en hög tillväxt i ekonomin. Se även bilaga 4 till budgetpropositionen för 2001.

I februari i år tillsatte regeringen en utredning om översyn av de ekonomiska familjestöden. Förutom att analysera de familjepolitiska stödsystemens träffsäkerhet och påverkan på arbetsutbudet, skall utredaren pröva möjligheter att förändra de familjepolitiska stöden så att barnfamiljernas samlade marginaleffekter minskar. De familjepolitiska stöd som skall analyseras i

utredningen är de allmänna barnbidragen, bostadsbidragen till barnfamiljer och underhållsstöden.

Som ett led i att förbättra småbarnsföräldrars möjligheter till förvärvsarbete och därmed öka sysselsättningen är förslaget om ett stegvist införande av allmän förskola och maxtaxa inom barnomsorgen. Maxtaxan innebär sänkta marginaleffekter för många barnfamiljer. En ur sysselsättningspunkt viktig del av förslaget är att erbjuda barn till arbetssökande föräldrar rätt till förskoleverksamhet redan från den 1 juli 2001, vilket underlättar småbarnsföräldrarnas möjligheter att på ett effektivt sätt söka arbete och att acceptera ett erbjudande om arbete. Den 1 januari 2002 införs en maxtaxa och en övre gräns för avgiften som andel av hushållens inkomster. Rätt till barnomsorg för barn till föräldrar som är föräldralediga med yngre syskon införs 1 januari 2002. En allmän förskola för 4- och 5-åringarna införs från den 1 januari 2003.

Som en kompensation för de egenavgifter på sammanlagt 7 procent som successivt införts för löntagare fr.o.m. 1993, har regeringen beslutat om en skattereduktion under 2000 motsvarande en fjärdedel av egenavgifterna. Vidare har gränsen för statlig inkomstskatt höjts så att färre löntagare betalar statlig skatt.

3 Sysselsättningssamarbetet inom EU

En uthållig tillväxt och hög sysselsättning är EU:s viktigaste ekonomiska och sociala målsättning. Under 2000 har ett nytt strategiskt mål för unionen formulerats; att skapa världens mest dynamiska, konkurrenskraftiga och kunskapsdrivna ekonomi med uthållig ekonomisk tillväxt, fler och bättre jobb samt ökad social sammanhållning. Ett starkt och långsiktigt europeiskt samarbete inom sysselsättningsområdet är en förutsättning för att uppnå det nya strategiska målet. Huvudansvaret för sysselsättningspolitiken ligger dock liksom tidigare år hos medlemsstaterna.

Grunden för sysselsättningssamarbetet utgörs av EU:s gemensamma riktlinjer för sysselsättning som i sin tur bygger på erfarenheterna från den multilaterala övervakningen av den ekonomiska politiken och de allmänna riktlinjerna. I likhet med tidigare år är de fyra områdena

för EU:s sysselsättningsriktlinjer att förbättra anställbarheten, utveckla företagandena, uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsförmåga samt att stärka jämställdhetspolitiken. I riktlinjerna för år 2000 har särskilt behovet av lokala sysselsättningsinsatser och en bättre tillgång till informationssamhället betonats. Arbetsförmedlingarnas roll att främja matchningen mellan arbetssökande och lediga platser betonades också.

Nationell handlingsplan

Sysselsättningssamarbetet inom EU innefattar även att alla medlemsstaterna varje år skall lämna in s.k. nationella handlingsplaner för sysselsättning. I handlingsplanerna skall medlemsstaterna redovisa hur sysselsättningen har utvecklats under året och hur sysselsättningspolitiken har utformats mot bakgrund av de gemensamma sysselsättningsriktlinjerna. Medlemsstaternas handlingsplaner utgör sedan underlag till en gemensam rapport framtagen av ministerrådet och kommissionen. I rapporten granskas de nationella handlingsplanerna och medlemsstaternas sysselsättningspolitik. Denna process leder fram till riktlinjer för nästa års sysselsättningspolitik. Gemensamma rapporter för sysselsättning har upprättats sedan 1998. Förra året gav rådet för första gången rekommendationer till medlemsstaterna om genomförandet av sysselsättningspolitiken. Enligt rekommendationerna till Sverige bör regeringen vidta åtgärder för att minska inkomstskattebördan med tyngdpunkt på låginkomsttagare och bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.

Sveriges nationella handlingsplan för år 2000 är en uppföljning av de handlingsplaner som presenterades för 1998 och 1999. I utarbetandet av handlingsplanen involverades arbetsmarknadens parter. Samarbetet mellan regeringen och arbetsmarknadens parter visar att det finns en bred uppslutning kring EU:s sysselsättningspolitik och att det finns en ambition från samtliga att förverkliga målen för sysselsättningspolitiken. Det finns en ambition från regeringens och arbetsmarknadens parter sida att ytterligare fördjupa samarbetet för det kommande årets nationella handlingsplan. Regeringen konstaterar i handlingsplanen att Sveriges sysselsättningspolitik ligger väl i linje med sysselsättningsriktlinjerna. Regeringen har vidtagit åtgärder med anledning av rådets rekommendationer om att minska inkomstskatten med tyngdpunkt på låginkomsttagare

och bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden. Ett första steg i en inkomstskattereform inleddes i år för att sänka skatten på arbetsinkomster för alla löntagare, med betoning på låg- och medelinkomsttagare. För att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden har regeringen genomfört speciella satsningar inom utbildningsområdet. Kunskapslyftet utformas dessutom på ett sätt som skall bidra till att bryta könsbundna utbildningsval.

Årligt möte om sysselsättning och ekonomiska reformer

Vid Europeiska rådets möte i Lissabon i mars i år enades stats- och regeringscheferna kring en strategi för ekonomisk tillväxt och full sysselsättning i unionen. Det beslutades även om att toppmöten om sysselsättning och ekonomiska reformer skall äga rum varje år för att stämma av Lissabonstrategin. Den första avstämningen kommer att ske under toppmötet i Stockholm nästa år. Den övergripande ambitionen för regeringens arbete är att riktlinjerna för sysselsättningspolitiken och dess övervakning ges samma vikt som motsvarande instrument på det ekonomiska området. Regeringen avser därför att fortsatt ha en aktiv och pådrivande roll i det europeiska samarbetet. Vidare kommer regeringen att verka för att medlemsstaterna skall formulera nationella mål för sysselsättningen.

4 Regeringens förslag i budgetpropositionen för år 2001

Med växande överskott i de offentliga finanserna och de gynnsamma tillväxtutsikterna gör regeringen bedömningen att det är möjligt att gå vidare med en offensiv för att förbättra tillväxtförutsättningarna och rättvisan. Satsningarna består bl.a. av sänkt skatt på arbete och satsningar inom utbildningsområdet.

Sänkt skatt på arbete, höjt grundavdrag och sänkta arbetsgivaravgifter

För 2001 bedömer regeringen att det är möjligt att genomföra ett andra steg av kompensationen för egenavgifterna till pensionssystemet. Förslaget innebär att ytterligare en fjärdedel av den allmänna pensionsavgiften kompenseras från och med 2001. Vidare höjs den nedre skiktgränsen för uttag av statlig inkomstskatt, från

245 000 kronor till 252 000 kronor, i syfte att minska andelen skattskyldiga med förvärvsinkomst som betalar statlig inkomstskatt. Skattesänkningarna innebär att marginaleffekterna sänks, vilket särskilt gynnar låg- och medelinkomsttagare. Sänkt skatt på arbete stimulerar arbetsutbudet vilket är nödvändigt för att kunna bibehålla den kraftiga uppgången i ekonomin.

Ett antal förslag för ökad miljörelatering av skattesystemet genom en grön skatteväxling presenteras i budgetpropositionen. För år 2001 föreslås bl.a. att skatter på arbetsinkomster sänks – utöver det som följer av det andra steget i inkomstskattereformen – genom att grundavdraget i inkomstbeskattningen höjs med 1 200 kronor och genom att arbetsgivaravgifterna sänks med 0,1 procentenheter.

För att stimulera rörligheten på arbetsmarknaden föreslår regeringen också att reseavdraget höjs med 1 krona till 16 kronor per mil.

Arbetstiden

Arbetstidsfrågan rymmer viktiga välfärds- politiska val. Utgångspunkten för regeringens arbete i arbetstidsfrågan är att det är angeläget att korta arbetstiderna och att öka individernas inflytande över arbetstidens förläggning. Värde av en arbetstidsförkortning måste dock alltid vägas mot behovet av andra reformer och hänsyn måste tas till kostnaderna. Det är angeläget med en arbetstidsreform. Regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet konstaterar dock att takten, omfattningen och tillvägagångssättet för en arbetstidsreform kräver ytterligare överväganden.

Satsningar på kunskap och utbildning

Kunskap och en välutbildad befolkning är en central del i regeringens politik för tillväxt och rättvisa. Grundläggande färdigheter som att läsa, skriva och räkna blir allt viktigare i ett samhälle som kännetecknas av ett livslångt lärande. En väl fungerande skola spelar en särskilt viktig roll när det gäller att lägga grunden för människors likvärdiga livschanser, möjligheten att få ett arbete, en bra inkomst och att aktivt delta i samhällslivet. Den svenska skolan står inför betydande svårigheter och utmaningar. Regeringen föreslår därför i budgetpropositionen ökade resurser till skolan de kommande åren. Under perioden 2001–2006 skall skolan tillföras 17,5 miljarder kronor. Redan nästa år tillförs skolan 500 miljoner kronor. Därefter ökar till-

delningen med 1 miljard kronor per år fram till 2005. Från 2006 och framåt skall kommunsektorn tillföras 5 miljarder kronor i nivåhöjning. Resurstillskottet tillsammans med den ökade tillväxten i kommunerna ger möjligheter till satsningar för att förbättra lärmiljön i skolan. Syftet är att förbättra skolans måluppfyllelse, dvs. att fler barn skall kunna lämna skolan med godkända betyg i kärnämnen.

En effektiv arbetsmarknads- och utbildningspolitik är viktiga förutsättningar för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Som ett led i att öka kunskaperna om arbetsmarknadseffekterna inom utbildningsväsendet avser regeringen att ändra instruktionen för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) till att även omfatta studier som belyser kopplingen mellan arbetsmarknad och utbildning. IFAU:s anslag förstärks för detta ändamål med 5 miljoner kronor från 2001.

5 Tillväxt, sysselsättning och arbetslöshet fram till 2003

5.1 Den ekonomiska utvecklingen

Den svenska ekonomin fortsätter att utvecklas mycket gynnsamt. Sysselsättningen stiger och den öppna arbetslösheten faller, vilket stärker den inhemska efterfrågan och de offentliga finanserna. Inflationstrycket är lågt. Det internationella konjunkturläget har förbättrats ytterligare. Svensk export växer därför i snabb takt. Industrins behov av att bygga ut produktionskapaciteten ökar.

En hög efterfrågan, stigande sysselsättning och en industriledd uppgång i produktivitetstillväxten bidrar till att bruttonationalprodukten (BNP) i år väntas öka med cirka 4 procent. Bredden i konjunkturuppgången har även bekräftats av nationalräkenskaperna enligt vilka samtliga efterfrågekomponenter, förutom offentlig konsumtion, visade höga tillväxttal första halvåret i år.

Den underliggande inflationen är låg även om det senaste årets oljeprisuppgång har bidragit till att höja konsumentpriserna något. Det låga pristrycket tyder på att det fortfarande finns lediga resurser i ekonomin. Vissa tecken finns dock på att bristen på resurser har tilltagit. Andelen företag som anger brist på arbetskraft

som en expansionshämmande faktor har stigit enligt Konjunkturinstitutets industri- och tjänstebarmetrar. Nivåerna på bristtalen är dock, generellt sett, fortfarande låga i ett historiskt perspektiv.

Nästa år bedöms resursläget på arbetsmarknaden vara något mer ansträngt varför sysselsättningsuppgången förutses bli mindre än i år. Den globala tillväxten väntas vara fortsatt stark men mattas något i förhållande till den höga ökningstakten i år. Mot denna bakgrund förutses BNP i Sverige år 2001 öka med cirka 3,5 procent. År 2002 bedöms det s.k. produktionsgapet, dvs. skillnaden mellan faktisk och potentiell produktion, vara slutet.

De svenska industriföretagen kommer att behöva bygga ut kapaciteten relativt kraftigt för att kunna tillgodose den allt högre efterfrågan. Uppgången i industrikonjunkturen, den gynnsamma utvecklingen inom teleproduktindustrin och omfattande industriinvesteringar stärker produktivitetstillväxten i näringslivet, som väntas stiga från drygt 1 procent 1999 till knappt 2 procent i år och till cirka 2,5 procent nästa år.

Investeringarna i övriga näringslivet och i offentliga myndigheter väntas öka i måttligare takt framöver. Bostadsinvesteringarna har hittills i år visat blygsamma ökningstal. Olika indikatorer tyder dock på att tillväxten i bostadsinvesteringarna ökar markant nästa år från ett lågt utgångsläge. Lagerbidraget väntas bli svagt positivt i år. Detta är bl.a. ett uttryck för att lagertunga delar av ekonomin (exempelvis industrin) väntas växa snabbare än BNP.

Hushållens konsumtionsutgifter väntas fortsätta växa i snabb takt. Sysselsättningsuppgången, den låga inflationen och skattesänkningar bidrar till att de disponibla inkomsterna väntas visa höga tillväxttal i år och nästa år. Detta tillsammans med en förbättrad förmögenhetsställning stärker hushållens köpkraft. Effekterna av de senaste årens förmögenhetstillväxt bedöms dock gradvis klinga av. I prognosen för 2001 har de av regeringen föreslagna skattesänkningarna riktade till hushållen beaktats. Den offentliga konsumtionen förutses öka något i år. För de kommande åren finns ett finansiellt utrymme för fortsatt expansion i kommunsektorn om kommunalskatten bibehålls på nuvarande nivå.

Den betydande produktionsuppgången i år och nästa år – och den därmed sammanhörande uppgången i sysselsättningen – innebär dock att situationen på arbetsmarknaden snabbt kan förändras. Det är i dagsläget svårt att bedöma om

eller när bristsituationer som hotar en hållbar löneutveckling kommer att uppstå. Ett särskilt osäkerhetsmoment är 2001 års avtalsrörelse som kommer att genomföras i en ekonomisk situation med lägre arbetslöshet och högre sysselsättningsnivå jämfört med de förhållanden som rådde vid 1995 års och 1998 års avtalsrörelser.

Positiva faktorer för lönebildningen är att inflationsförväntningarna ligger stabilt på en nivå runt 2 procent och att reallönerna har visat en god utveckling trots att de senaste årens nominella löneökningar har varit historiskt sett låga. De förändringar som har genomförts vad avser de institutionella ramarna för lönebildningen, exempelvis den nya förhandlingsordningen inom industrin och införandet av ett medlingsinstitut, förbättrar förutsättningarna för måttliga nominella löneökningar.

För att undvika att den samlade ekonomiska politiken läggs om i en åtstramande riktning måste de avtalsmässiga löneökningarna begränsas och att löneglidningen hålls tillbaka. En viktig förutsättning för prognosen är att de totala löneökningarna beräknas till 3,5 procent per år.

Tabell 5.1 Nyckeltal 1999–2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Antal sysselsatta, årlig procentuell förändring	2,2	2,0	1,3	0,5	0,5
Reguljär sysselsättningsgrad, nivå	75,9	77,0	77,7	77,8	78,0
Öppen arbetslöshet, nivå	5,6	4,6	3,8	3,9	4,0
Arbetsmarknadspolitiska program, nivå	3,1	2,6	2,6	2,3	2,0
Kontantlön per timme, årlig procentuell förändring	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5
KPI, årlig procentuell förändring	0,3	1,2	1,4	1,9	2,0
Offentligt finansiellt sparande	1,9	3,4	3,5	2,0	2,0
BNP, årlig procentuell förändring	3,8	3,9	3,5	2,1	2,1

Anm.: Reguljär sysselsättningsgrad mäts som antalet sysselsatta i åldern 20–64 år exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program i procent av befolkningen i den åldersgruppen. Den öppna arbetslösheten och personer i arbetsmarknadspolitiska program redovisas i procent av arbetskraften. Offentligt finansiellt sparande är uttryckt som andel av BNP efter beräkningsteknisk överföring.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

5.2 Arbetsmarknaden

Sysselsättningen har ökat snabbt de 2 senaste åren och den öppna arbetslösheten har fallit. Sysselsättningen steg med cirka 70 000 personer första halvåret i år jämfört med första halvåret förra året. Huvuddelen av sysselsättningsökningen har ägt rum inom den privata tjänstesektorn.

Även arbetskraftsutbudet har stigit under första halvåret i år. Statistiken tyder på att det främst är personer som tidigare har varit klassificerade som studerande som nu kommit in på arbetsmarknaden. Arbetskraftsutbudet har dock inte ökat lika kraftigt som sysselsättningen under första halvåret i år, vilket gör att arbetslösheten fortsatt att minska. Mellan första halvåret 1999 och första halvåret i år minskade den öppna arbetslösheten med 0,5 procentenheter till 5,1 procent, säsongrensat.

Under den närmast kommande tiden förväntas utvecklingen på arbetsmarknaden bli fortsatt gynnsam. I år förutses sysselsättningen öka med sammanlagt 81 000 personer, vilket motsvarar en ökning med 2,0 procent, varefter ökningstakten förväntas avta till 1,3 procent nästa år, motsvarande 53 000 personer. I princip hela sysselsättningsökningen i år kan hänföras till den privata tjänstesektorn, men nästa år förväntas en bredare uppgång i sysselsättningen. Den reguljära sysselsättningsgraden för personer mellan 20 och 64 år, som enligt regeringens sysselsättningsmål skall uppgå till 80 procent år 2004, beräknas stiga till 77,7 procent år 2001.

Även arbetskraftsutbudet förväntas fortsätta öka. Genom att antalet platser vid högskolor och universitet planeras att utvidgas dämpas dock utbudsökningen något. Sammantaget innebär utvecklingen av sysselsättningen och arbetskraftsutbudet att den öppna arbetslösheten bedöms falla till 3,8 procent år 2001.

Mellan år 2001 och år 2003 sker en nedtrappning av såväl antalet platser i kunskapslyftet som antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program. Minskningen frigör resurser i ekonomin, vilket höjer den potentiella produktionsnivån och minskar risken för överhettning. Mot bakgrund av detta antas BNP öka med 2,1 procent per år, vilket är något högre än vad som bedöms vara en trendmässig och långsiktigt hållbar utvecklingstakt. Sysselsättningen beräknas då stiga i en något snabbare takt än den arbetsföra befolkningen. Därmed stiger den

reguljära sysselsättningsgraden till 78 procent år 2003.

Eftersom inte alla de personer som annars skulle omfattas av kunskapslyftet eller delta i något arbetsmarknadspolitiskt program omedelbart kommer att finna sysselsättning bedöms den öppna arbetslösheten stiga något initialt, från 3,8 procent år 2001 till 4,0 procent år 2003. Uppgången i arbetskraftsutbudet dämpas till viss del av att antalet platser vid högskolor och universitet fortsätter öka både år 2002 och år 2003.

En rad osäkerheter finns beträffande utvecklingen på arbetsmarknaden framöver. Det finns faktorer som talar för att BNP-tillväxten och sysselsättningen kan komma att utvecklas svagare än väntat. Det är möjligt att brist-situationen och matchningsproblemen på arbetsmarknaden har underskattats. Det är också möjligt att arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar bättre än vad som antagits i kalkylen. Då skulle BNP-tillväxten kunna bli starkare de närmaste åren och sysselsättningsnivån år 2003 bli högre än beräknat utan att det uppstår inflationsdrivande löneökningar. BNP-tillväxten kan också bli starkare om produktivitetstillsväxten inom teleproduktindustrin skulle fortsätta ge ett mycket starkt bidrag till tillväxten även i ett medelfristigt perspektiv.